

STEVEN SAMPSON

Dedublarea, diversiunea și conspirația

Când traduc din limba română în limba engleză, cuvântul cel mai greu de tradus este "dedublare". Uneori înseamnă "duplicitate", alteori "dizajunul", dar traducerea, ca orice traducere, pierde ceva. Pentru că, în realitate, nu aflăm nimic despre modul cum românii se poartă unul cu altul și cu străinii. Dintre toate caracteristicile negative ale românului - cele făcute de străini și cele făcute chiar de românii - dedublarea este cea mai complexă. Complexă pentru că nu înseamnă pur și simplu că nu poți crede ceea ce îți spun oamenii. Mai înseamnă și că oamenii nu cred ca le spun.

În vechiul regim, dedublarea era instituționalizată. La ședința de partid, toată lumea știa că toți ceilalți mint. Adică ceea ce spuneau oamenii în public nu era ceea ce gândeau în particular. De fapt, cele două tipuri mai ușoare din comun de oameni din România erau comunistul adevărat și adevăratul disident. Ambii spuneau în public ceea ce credeau și în particular. Cînd am fost la "Ștefan Gheorghiu", în 1980-1981, am cunoscut doar câteva comunisti comiziți, majoritatea erau "membri de partid". În disidenți din această țară erau considerați deseori foștii, foștii bolșevici. De câte ori nu am auzit cu întrebări legitime de Goma sau Dinu Cornea, de genul: "Ce o cu asta? Ce vreau?"

Ideea dedublării a fost analizată de scriitorul polonez Czesław Miłosz în cartea sa "The Captive Mind", apărută în 1952. Cartea se referă la intelectualii polonezi și la compromisurile pe care le făcuseră, ceea ce este în mod clar relevant pentru România, în primul rând cu cei mai brutali colaboratori se consideră acum disidenți, ba chiar "eroi". În carte, Miłosz are un capitol despre "katman". "Katman" este un cuvînt persan care exprimă capacitatea persoanelor de a lo apăna turcilor ceea ce doresc ei să audă. "Katman" este dedublare. Era o practică să le spună celor de la putere adevărul. Să-ți minti sau să fii sigur că ei nu știu exact ce gîndești constituie un mecanism de supraviețuire și, în cele din urmă, ajunge un talent.

În mod evident, România era o societate de tip "katman". Într-o societate în care oamenii nu aveau nici o putere, "katman" era o armă a celor slabi. Poate de aceea România are actori mari și teste valoroase, oameni care pot crea personaje prin acțiune și declarații publice. În acest sens, România a fost, sub Ceaușescu, o societate formată din actori. Ideea că o declarație publică nu avea nici o legătură cu gândurile personale ale celui care o făcea era parte integrantă a vieții din România. Deși mulți nu recunosc, aceasta era un lucru pe care copiii noștri treceau să-l învețe: să mintă (sau cel puțin să nu spună adevărul) la școală, să spună adevărul acasă. Milan Simoch, scriitor ceh, scrie, în cartea sa "Restaurarea artiliei", cum părinții înnebunesc pur și simplu cînd copiii lor încurcă aceste coduri: cînd îi spuneseu profesorului că părinții săi li urau pe ruși, sau cînd mințeau scara. Înțeleg că situații similare au existat și în România, unde prănu-nile pentru dedublare erau așa de mari.

Fîind străin, am înțeles că unii oameni mi se pot prezenta într-o lumină greșită. Mai deconcordantă era situația cînd îmi reproșau că eu îi minteam. Cînd am făcut niște corectări aici, în satul Feldoara, la Consiliul Popular Județean Brașov, la Academia "Ștefan Gheorghiu" și la alți școli de partid, am întâlnit persoane oficiale care, dorinjal, dorau să știe ce făcea aici un antropolog american, un antropolog care vorbea românește. Le explicam proiectul meu, faptul că studiam, de exemplu, cum respectau conducătorii localităților să fică față de vior-soloz probleme (știința conducerii). Îmi repetauam discutul cît mai bine, "fatași, mai trziu, am aflat că mulți nu m-au crezut. Eram spion, venit într-o sarcină misiune, iar localitatea lor trebuia să fie "strategică" și "este clar" că americanii doreau să descopere ceva. Unele întrebări aceste oficialități încercuau să mă îndoaie și apoi întrebau: "Și acum, Ștefan, ce urmăriți de fapt, ce ești la noi?". Cînd insistam asupra faptului că făceam exact ceea ce le spuseseam că fac, studiam liderii locali, mă pri-

veam cu peîncredere. Imposibil. Trebuia să fi avut un plan secret. De vreme ce ei erau "actori", în sensul dedublării, trebuia să fii și eu la fel. Românii plăceau de la ideea că oricine spune ceva în public mințea și că numai după ce se stabilea o relație specială - un fel de prietenie, cu ajutorul păcii - te poți încredința adevărului.

Aici apare și legătura între dedublare și conspirație. Dacă fiecare declarație publică doar ascundea adevărul, atunci oamenii acționau, natural, conform unei teorii a conspirației. Relațiile sociale presupun încercarea de a descoperi planul secret al individului. Ceea ce caută el. Nimic nu este cu pară a fi, de vreme ce declarațiile sau acțiunile pot fi ascund sau maschează sentimente alternative.

Românii operează astfel cu o teorie a conspirației. Teoriile conspirației, cu intrigile și diversiunile lor, seamănă cu astrologia: poți obține oricînd o confirmare și este imposibil să fie dezaprobat. Ori ce dată care pare să dezaprobe conspirația - ghidivă-lă la urice fel de scenariu, de la asasinarea lui Kennedy la diferitele teorii referitoare la Revoluția

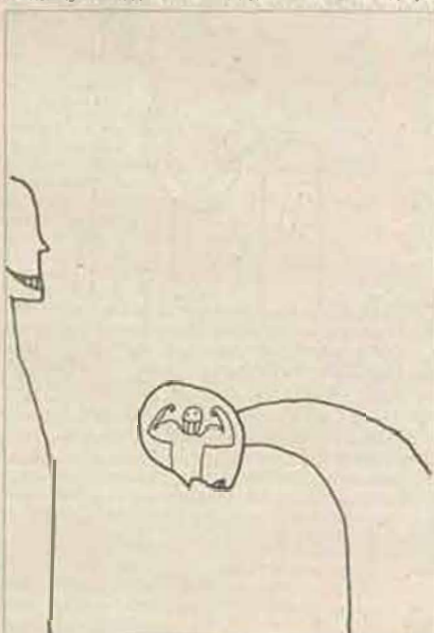
din Decembrie 1989, la conspirația iudaeo-francmasonico-ingeră împotriva "ării" - orice astfel de dată, deci, care pare să falsifice conspirația este integrată în nltă conspirație: face parte dintr-un plan secret mult mai sofisticat, dintr-o diversiune. Sau, exprimat în termeni mai simpli, "Este clar".

România este interesantă pentru că cel mai complicat fenomen poate fi întotdeauna explicat ca simplă conspirație... "E clar că..."

Stalin, Ceaușescu și Vadim Tudor au lucrat, toți, cu teorii ale conspirației. Orice critică sau dificultate făcea parte dintr-un plan major de distrugere a Uniunii Sovietice: sau de a submina suveranitatea României. Anti-sovietism atunci, "anti-rumanism" acum. Eu însuși am fost acuzat că fiind "multi-român" (E clar). Dar gîndirea conspirativă se opile și în cazul Opozității: ceaștii, Securitate, aproape mistica "Putere" (imposibil de tradus în engleză), ruși, "ei". Și Opoziția are marile sale conspirații. Singura diferență este în ceea ce privește persoana care conduce conspirația, adică "ei". Este ca și cum în România nu ar putea exista un simplu "accident", o "coincidență", o "întîmplare". Într-o societate nltă de haotică și care are altele novoe de o "țigane a hășului" nu avem decit teorii despre conspirație.

Teoriile despre conspirație, acuzațiile de "diversiune" sînt citiva din înșelăciunile dedublării. Dedublarea se află în spatele tuturor teoriilor referitoare la evenimentele din România din 1989. O dată, doar o dată, mi-ur plăcea să citesc o relatare despre decembrie 1989 care să se bazeze mai degrabă pe "hăș" decit pe conspirație, o relatare care să includă lucruri cum ar fi gînduri, întîmplare, grupuri, ignoranță și grupuri de interese necunoscute. Șansa și complexitatea în loc de scenariile Marei Măști de mult vehiculate de Putere și de Opoziție, cit și de omul de pe stradă. Poate de aceea istoria evenimentelor din 1989 nu a fost încă scrisă; nimeni nu poate accepta faptul că nu a existat nici o Mare Conspirație sau Mare Complot, nici un Rețezor al Răului în spatele scenei, care să "manipuleze" și să creeze "diversiuni". În schimb, adevărata istorie a momentului decembrie 1989 ne poate arăta oameni adevărați care nu acționat în funcție de interesele personale și de interese proprii. Sînt actori, dar nu există un rețezor. Ce înțeleg ca actori și rețezorii să joace un rol așa de important în descrierea și interpretarea acestor evenimente! În ce altă țară un rețezor - persoană care se presupune că trebuie să manipuleze artorii - și-ar asuma titlul de istoric și și-l ar lua în serios. Acum că "Oglinda I" s-a terminat, hai să vedem ce se întîmplă cu povestea lui decembrie 1989 - "Oglinda II".

În ceea ce mă privește pe mine, sînt sigur că voi fi acuzat că fiind doar o nltă diversiune. Este clar!

RESTAURAȚIE ÎN CULTURĂ Slobozia - un oraș care se refuză pe sine

În ziua de 21.03.1994, Televiziunea Română a realizat emisiunea "Venii cu noi pe programul dul" în orașul Slobozia. Avînd ca temă generală "Ervivina și provincialii", orașul a fost prezentat: drept ceea ce este, adică o provincie cu oricare altă în această țară. Prin urmare, au fost punctate alte "aspecte negative", cît și "aspecte pozitive" existente în oraș, conform grilei de interpretare a primarului Ion Pînter, independent pe listele PD (FSN). Și totuși Consiliul local, la frunte cu primarul, s-a întors în ședința extraordinară din 28.03.1994, unde a fost înfățată, cu indignare, "lipsa de profesionalism" a Televiziunii Române, dîruindu-se totodată ca o nouă schimb a Televiziunii să realizeze un nou film despre o altă realitate a Sloboziei, anume aceea "pozitivă", pe care a văl o parte din consilieri și duranul primar Ioan Pînter. Acest domn primar nu acceptă realitatea "negativă" prezentată în filmele Televiziunii, ca și cum ar fi vorba de realitatea altui oraș. De exemplu, înagînile cu ruși slobozieni sînt respinse cu vehemență și cu dispreț de dl. primar. Lipsa de considerență arătată public de către primar acestei minorități naționale, îi pune pe șeful orașului în situația clară de a încălca art. 4 (2) și art. 6 (1, 2) din Constituția României și, astfel, se creează posibilitatea ca, în baza art. 84 (b) din Legea 69/1991, dl. Ioan Pînter să fie demis.

Și pentru că un asemenea răstăvășit ca nltare de către primar și consilieri să nu aibă o acoperire, a fost găsit și un "vinovat" în persoana lui NICOLAE STAN, consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură Ia-limlia. Desuareco dl. Stan a fost coleg de facultate cu Danu Deac, realizatorul emisiunii, și, în plus, este și președintele PAC, filiala sloboziană, se înțelege, apun primarul și consilierii, că imaginea "rea" a Sloboziei în lume a fost manevrată de dl. Stan cu scopul evident de a compromite conducerea orașului și a județului.

Dar această stil stalinist, anacronic, s-a extins și în instituția Prefecturii, astfel încît acesta a luat decizia de a-și retrage rvizul dat dl. Nicolae Stan pentru funcția de consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură Ia-limlia.

Totul scena este un amestec de hilar și straniu, și eu reflectă, în mic, ce se petrece astăzi în toată România.

NICOLAE STAN